

JAUNPIEBALGAS NOVADA LAUKSAIMNIECĪBAS UN MEŽSAIMNIECĪBAS ZEMES KOPPLATĪBU ANALĪZE

Anda Dzenža¹, Vita Cintīņa²

¹Profesionālā bakalaura studiju programmas Zemes ierīcība un mērniecība 1.kursa studente

²LLU VBF Zemes pārvaldības un ģeodēzijas katedras vieslektore, Mg.sc.ing.

Kopsavilkums

Pētījuma mērķis ir izpētīt Jaunpiebalgas novada lauksaimniecības un mežsaimniecības zemes platības un to izmaiņu tendences pēdējo piecu gadu griezumā. Pētījuma uzdevumi: apkopot datus par lauksaimniecības un mežsaimniecības zemes kopplatībām Jaunpiebalgas novadā; analizēt datus par lauksaimniecības un mežsaimniecības zemes platībām piecu gadu intervālā; izvērtēt iegūtos datus. Pētījumā noskaidrots, ka Jaunpiebalgas novada teritorijas kopplatība nav būtiski mainījusies, taču lauksaimniecības zemes platība novadā ir krietni samazinājusies un mežsaimniecības zemes platība gandrīz par tikpat palielinājusies.

Atslēgas vārdi: Jaunpiebalgas novads, lauksaimniecības zeme, mežsaimniecības zeme, kopplatība.

Ievads

Jaunpiebalgas novads izveidots 2009.gadā, administratīvi teritoriālās reformas gaitā apvienojot Jaunpiebalgas un Zosēnu pagastus. Novada administratīvais centrs ir Jaunpiebalga (Jaunpiebalgas novada domes..., 2017, 4). Jaunpiebalgas novads atrodas Vidzemes Centrālās augstienes vidienē, tas robežojas ar Vecpiebalgas, Raunas, Gulbenes un Madonas novadiem. Novada teritorijas reljefu veido pauguri, gravas, ielejas, ezeri un upes, tajā skaitā caur abiem pagastiem vijas Latvijas garākā upe – Gauja. Jaunpiebalgas novada teritorijas kopplatība ir ap 25 tūkstošiem hektāru. Pēc zemes lietošanas veidiem 52% no platības jeb 13000,3 ha aizņem meži (no tiem vairāk kā trešdaļa jeb 4386 ha ir valsts meži), savukārt 34,9% jeb 8649 ha aizņem lauksaimniecībā izmantojamā zeme un 13,1% - pārējās zemes (Jaunpiebalgas novada domes..., 2017, 3).

Lauksaimniecībā un mežsaimniecībā izmantojamie zemes resursi ir Latvijas nacionālā bagātība (Vilcāne, 2014), jo zeme ar nekustamā īpašuma lietošanas mērķu grupu - lauksaimniecības zeme, kā arī mežsaimniecības zeme un īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kur saimnieciskā darbība ir aizliegta ar normatīvo aktu, Latvijā ir ar vislielāko īpatsvaru. Zemes sadalījums pa lietošanas mērķa grupām Latvijā ir mainīgs un tiek nepārtraukti precizēts. Vienlaikus novērota tendence, ka aizvien samazinās lauksaimniecības zemes platības un palielinās mežsaimniecības platības. (Latvijas Republikas zemes..., 2016, 15).

Pamatojoties aprakstītajā tendencē, izvirzīts šī pētījuma mērķis: izpētīt kā pēdējos piecos gados - no 2012. līdz 2016. gadam - mainījušās lauksaimniecības un mežsaimniecības zemes platības Jaunpiebalgas novadā. Pētījuma uzdevumi: 1. apkopot datus par lauksaimniecības un mežsaimniecības zemes platībām; 2. analizēt un izvērtēt iegūtos datus.

Pētījuma metodes un izmantotie materiāli

Darbā izmantota avotu analīzes pētījuma metode. Analizēti valsts zemes dienesta sagatavotie un publiski pieejamie zemes pārskati.

Diskusija un rezultāti

Latvijas likumdošana (Nekustamā īpašuma lietošanas..., 2006) paredz, ka Latvijā ir noteikti 12 zemes lietošanas mērķi. Lai nodrošinātu vienotu lietošanas mērķu apzināšanas, noteikšanas, uzskaites un identificēšanas kārtību, tos klasificē grupās, savukārt grupas, ņemot vērā vērtību veidojošos faktoros, apvieno klasēs. Pētījuma ietvaros Jaunpiebalgas novada kontekstā tiek aplūkoti divi galvenie nekustamā īpašuma lietošanas mērķi – lauksaimniecības zeme un mežsaimniecības zeme. Abi mērķi ietilpst lietošanas mērķu klasē “Zeme, uz kuras apbūve nav primārā zemes izmantošana”.

Lauksaimniecības zeme ir zeme, uz kuras galvenā saimnieciskā darbība ir lauksaimniecība. To raksturo aramzemes, pļavas, ganības, kā arī zeme zem lauksaimniecības ēku un dzīvojamo ēku pagalmiem. Savukārt mežsaimniecības zeme ir zeme, uz kuras galvenā saimnieciskā darbība ir mežsaimniecība, kā arī īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kurās saimnieciskā darbība ir aizliegta ar normatīvo aktu. To raksturo saimnieciskie, saudzējamie un aizsargājamie meži, zemes zem meža infrastruktūras objektiem, mežā ietilpstošie un piegulošie pārplūstošie klajumi, purvi un lauces (Nekustamā īpašuma lietošanas..., 2006).

Jaunpiebalgas pagastā īpatnējo ģeogrāfisko un reljefa apstākļu ietekmē zemes platības izveidojušās nelielas, tādēļ jau kopš seniem laikiem piebaldzēni meklējuši citus ienākumu avotus, lielākoties – izvēloties amatniecību. Savukārt Zosēnu pagasts vēl nesenā pagātnē atgādināja bezcerīgu nomali. Arī šodien pagastā ekonomiskā situācija nav daudzsološa, tomēr pēdējos gados paveikts milzīgs darbs ceļu būvē un vides sakārtošanā, kas veicina pagasta attīstību (Pagasti, [b.g.]).

Analizējot datus par Jaunpiebalgas novada zemes platībām (Zemes pārskati, [b.g.]), vispirms norādāms, ka ik gadu novadā saredzamas pavisam nelielas kopplatības svārstības. 1. tabulā uzskatāmi parādīts, ka novada platība vidēji ir 24 976,7 hektāri (tajā nav iekļauti rezerves zemes fondā iekļautie zemes starpgabali). Lielākais platību pieaugums attiecībā pret iepriekšējo gadu bija 2014.gadā, kad Jaunpiebalgas novada teritorija pieauga par 8,6 hektāriem. Citus gadus vērojams platību pieaugums, kas ir mazāks par hektāru, savukārt 2013. gadā Jaunpiebalgas novada platība attiecībā pret iepriekšējo gadu samazinājusies par 1,7 hektāriem.

1.tabula

Zemes kopplatība un tās izmaiņa hektāros attiecībā pret iepriekšējo gadu

	2012	2013	2014	2015	2016	Vidēji				
Novadā kopā	24972,6	24970,9	-1,7	24979,5	+8,6	24980,2	+0,7	24980,4	+0,2	24976,7
Jaunpiebalgas pag.	18288,0	18288,2	+0,2	18291,6	+3,4	18297,1	+5,5	18297,3	+0,2	18292,4
Zosēnu pag.	6684,6	6682,7	-1,9	6687,9	+5,2	6683,1	-4,8	6683,1	0	6684,3

No Valsts zemes dienesta zemes pārskatiem apkopotie dati 1.tabulā rāda, ka novadam piederošo platību samazinājums noticis uz Zosēnu pagasta teritorijas rēķina, kurā novērojamas platību neregulāras svārstības, bet Jaunpiebalgas pagastā ik gadu platība kaut tikai nedaudz, bet tikai palielinājusies. Var pieņemt, ka šāda situācija skaidrojama ar to, ka dabā nemitīgi netiek konstatēta aktuālā situācija un tādējādi kadastra sistēmā netiek aktualizēti jaunākie dati.

Turpretī lauksaimniecības un mežsaimniecības zemes platību izmaiņās abos novada pagastos redzamas līdzīgas tendences – kopš 2012. gada lauksaimniecības zeme nedaudz, bet vienmērīgi samazinājusies, savukārt mežsaimniecības zeme vienmērīgi palielinājusies. Līdz ar to kopsakarības šo lietošanas mērķu kontekstā šajā pētījumā tiek skatītas vienoti, nevis atsevišķi pa pagastiem.

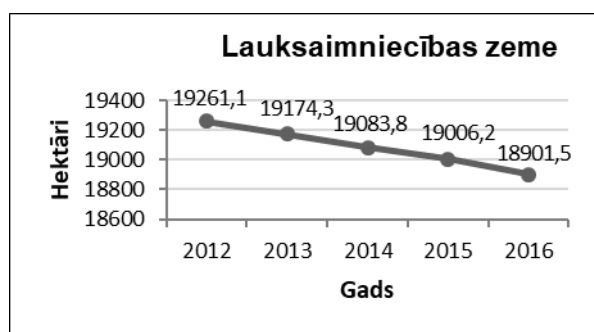
Kā parādīts 2.tabulā, no novada kopplatības lielāko platību aizņem lauksaimniecības zeme, ievērojamas platības – piektdaļu no kopējās novada platības - aizņem arī mežsaimniecības zeme. No apkopotajiem datiem izriet, ka līdzīgi kā Latvijā kopumā, arī Jaunpiebalgas novadā zemes ar abiem iepriekšminētajiem lietošanas mērķiem ir ar vislielāko īpatsvaru. Tāpat redzams, ka arī procentuālā sadalījumā vērojama tendence, ka lauksaimniecības zemes samazinās un mežsaimniecības zemes palielinās.

2.tabula

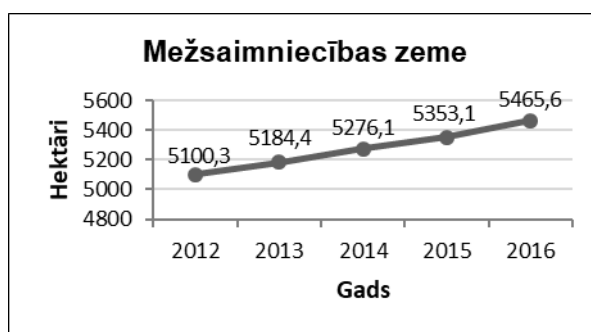
Lauksaimniecības un mežsaimniecības zemes procentuālā daļa
no Jaunpiebalgas novada zemes kopplatības

	2012		2013		2014		2015		2016	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Lauk. zeme	19261,1	77,13	19174,3	76,79	19083,8	76,40	19006,2	76,09	18901,5	75,67
Mež. zeme	5100,3	20,42	5184,4	20,76	5276,1	21,12	5353,1	21,43	5465,6	21,88

Konstatētā tendence un sakarības redzamas 1. un 2. attēlā, kuros grafiski attēlota situācija, kā pēdējo piecu gadu laikā lauksaimniecības zeme Jaunpiebalgas novadā samazinājusies par 359,6 hektāriem, savukārt mežsaimniecības zeme palielinājusies par 365,3 hektāriem.

1.attēls. Lauksaimniecības zemes kopplatības izmaiņas 2012. - 2016. g

2.attēls. Mežsaimniecības zemes kopplatības izmaiņas 2012. - 2016. g

Pētītajos datos gūstams priekšstats, ka Jaunpiebalgas novadam piederošo lauksaimniecības zemju īpašnieki arvien vairāk lauksaimniecības zemei ļauj kļūt par mežsaimniecības zemes platībām. Kā norāda publiciste Vineta Vilcāne, Latvijā kopumā daļa no lauksaimniecības zemēm netiek apsaimniekota, tādēļ tā aizaug un pārklājas ar krūmiem (Vilcāne, 2014). Var pieļaut, ka šāda prakse attiecināma arī uz Jaunpiebalgas novadu, kas izskaidrotu pētīto zemes platību izmaiņas. Pamatojums varētu būt arī iedzīvotāju skaita samazinājums.

Secinājumi

1. Latvijā pēdējos gados novērotā tendence, kad samazinās lauksaimniecības zeme un palielinās mežsaimniecības zeme, konstatēta arī Jaunpiebalgas novadā.
2. Zemes platība ar lietošanas mērķi “lauksaimniecības zeme” Jaunpiebalgas novadā pēdējā piecgadē samazinājusies par 359,6 hektāriem, bet zemes platība ar lietošanas mērķi “mežsaimniecības zeme” palielinājusies par 365,3 hektāriem.
3. Saredzama tieša sakarība starp platību izmaiņām lauksaimniecības un mežsaimniecības zemēs, kas norāda uz to, ka lauksaimniecības zeme samazinās uz tā rēķina, ka pieaug mežsaimniecības zemes platības.

Literatūra

1. Jaunpiebalgas novada domes 2016. gada publiskais pārskats: Jaunpiebalgas novada domes 2017.gada 10.jūlija sēdes lēmums Nr.129. [skatīts 2017. gada 27. novembrī]. Pieejams:
http://www.jaunpiebalga.lv/images/Jaunumi/2017/jnd_pubiskais_parskats_2016_varam.pdf
2. Latvijas Republikas zemes pārskats 2016: VZD mājaslapa. [skatīts 2017. gada 13. decembrī]. Pieejams: http://www.vzd.gov.lv/files/2016_gada_zemes_parskats.pdf
3. Nekustamā īpašuma lietošanas mērķu klasifikācija un nekustamā īpašuma lietošanas mērķu noteikšanas un maiņas kārtība (2006): MK 2006. gada 20. jūnija noteikumi Nr. 496. [skatīts 2017. gada 27. novembrī]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=139503>
4. Pagasti: Jaunpiebalgas novada mājaslapa. [skatīts 2017. gada 13. decembrī]. Pieejams: <http://jaunpiebalga.lv/jaunpiebalgas-novads/pagasti>
5. Vilcāne V. (2014) Latvijas lauksaimniecības zeme tikai lauksaimniecības attīstībai. [skatīts 2017. gada 14. decembrī]. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/likumi-prakse/261704-latvijas-lauksaimniecibas-zeme-tikai-lauksaimniecibas-attistibai/>
6. Zemes pārskati: VZD mājaslapa. [skatīts 2017. gada 27. novembrī]. Pieejams: <http://www.vzd.gov.lv/lv/parskati-un-statistika/tematiskie-parskati/zemes-parskati/>